

Brief aan Hildegard van Bingen

Tekst & schilderijen: George Meertens

DELE MOEDER EN KERKLERARES HILDEGARD,

Deze brief schrijf ik u over alle barrières van de tijd heen. Hopelijk heeft u er geen bezwaar tegen dat ik u bij uw voornaam noem. In onze tijd, anno 2013, is dat een teken van vertrouwelijkheid. Voor mij is vertrouwelijkheid hetzelfde als nabijheid. Nabijheid die ik nodig heb om mijn verhaal te vertellen.

Toen ik gevraagd werd naar een beeld over u, wist ik niet direct wat te doen. Ik kende u wel een beetje dankzij de verhalen die de ronde doen. Een Duitse abdis, een mystica uit de middeleeuwen, beroemd om haar visioenen en muziek. Over de visioenen vertelt men dat ze ontstaan zijn onder invloed van het gebruik van paddestoelen of dat ze het gevolg zijn van migraineaanvallen. Zelf schrijft u dat u altijd bij het volle bewustzijn bent geweest. Ook wordt gezegd dat u als eerste het vrouwelijk orgasme heeft beschreven. In uw geschriften besteedt u in ieder geval veel aandacht aan de voortplanting. Wat u verkondigde, bevestigt uw reputatie van een zelfbewuste vrouw in een door mannen beheerste geloofswereld. Deze combinatie van verhalen, uitspraken en vermoedens, waar of niet waar, maakt het de moeite waard me verder te verdiepen in uw leven en werk. En waarom zou ik u niet proberen te doorgronden! Een man die een zin leest zoals deze van u, weet zich eveneens bevestigd:

Als een vrouw de liefde bedrijft met een man, voelt ze de warmte tot in haar brein, het brengt een zinnelijke verrukking teweeg...

De herkenning is ontroerend en biedt steun. De ontwikkeling van geboorte tot dood, met voorouders en nakomelingen, ondergaan we met vallen en opstaan. Samen zijn we de geschiedenis. U bent een oude schakel in een traditie die gekarakteriseerd wordt door het denken over en in het absolute. “Een geloof zonder hoogte, lengte, breedte of diepte”, zoals u zelf schrijft. Bij uw tijdgenoot Bernardus van Clairvaux kwam ik het volgende antwoord tegen op de vraag

Uit de film *Vision – Aus dem Leben der Hildegard von Bingen*, Margarethe von Trotta, 2009.

‘Wat is God?’: “God is lengte, breedte, hoogte en diepte.” Hoe de gedachten elkaar opheffen tot stille volledigheid!

Wat opvalt in uw geschriften is het zoeken naar praktische toepassingen. Het ervaren van de concrete wereld, geworteld in de natuur en het lichaam, is de toetssteen voor de observatie en de contemplatie. U brengt verbindingen tot stand tussen werkelijkheid en verbeelding en geeft er een symbolische betekenis aan die het onvolmaakte geloof een bezielde grond biedt. Aandacht voor de praktische en theoretische dimensies van de werkelijkheid is niet vreemd aan religieuzen. Dit in weerwil van het vooroordeel bij de cognitief en utilitair ingestelde mens. Ik noem het voorbeeld van de Oostenrijkse monnik Gregor Mendel die als eerste de erfelijkheidsleer ontwikkelde. Of de Belgische priester Georges Lemaître die meewerkte aan de theorievorming rond de oerknal. Religiositeit en wetenschap staan elkaar niet in de weg. Op een zeker punt houdt immers de wetenschappelijke logica op. Dat is precies het fundamentele begin, het moment waarop een intiem vertrouwen ontstaat in geloof en genade. Om vervolgens terug te keren naar de *ratio* in een voortdurende cyclus van geven en nemen.

U bent een voorbeeld voor de vorsers doordat u fysiologische observaties verbindt aan geestelijke ervaringen. Het fysieke, het spirituele en het rituele leven vallen in uw zienswijze samen en zijn één zoals God de Schepper mens geworden is in Christus en ons de Geest heeft gezonden die ons begeleidt naar de harmonieuze menswording.

Zelf ben ik een kunstenaar. Ik ontwikkel met kleur en verf de oorsprong en genetica van het beeld. Een beeld waarin ik het studeren, werken en bidden met uw wijsheid kan samenbrengen. Schilderen is voor mij vooral handelen. In en door de handeling wordt de betekenis van het beeld duidelijk. Als bron voor een nieuwe cyclus van schilderijen nam ik uw brief aan monnik Wibert

Viriditas, olieverf op papier, 2013, 42 x 61 cm.

De diepte van het water, olieverf op papier, 2013, 42 x 61 cm.

van Gembloux. Die brief heb ik vele malen gelezen. U vat er uw geloof en denken in samen. U spreekt over het hemelse en aardse, de wetenschap van het goede en de wetenschap van het kwade, het besef van het kwaad in uzelf, het aangezicht, de vier elementen, de groeikracht als vijfde element, het heelal, het licht dat niet aan een plaats gebonden is en veel lichter is dan een wolk die de zon draagt. De wereld krijgt betekenis in de schaduw van het levend licht. Zoals de zon, de maan en de sterren weerspiegeld worden in het water, zo vormen en verduidelijken de geschriften, gesprekken en deugden – de vele werken van de mens. Het is een bliksemende vlam wanneer u het licht ziet en hoort. In dat licht herinnert u zich alles en in een ogenblik leert u wat u weet.

Zo voltrekt zich ook de daad van het schilderen. Als in een bliksemflits weet ik wat ik leer. Het beeld ontstaat door steeds naar het voorgaande terug te keren. Het harde en het zachte, het natte en het droge, het snelle en het trage, het lichte en het donkere. Tegenstellingen die opgeheven willen worden. Met aandacht voor het verleden groeit het beeld. Het beeld is een precies gedefinieerde ruimte die betekenis vindt in kleuren, materie en handschrift. De werkelijkheid, de verbeelding en de symbolische betekenis komen samen in het beeld.

Ondertussen heb ik uw miniatures en duidingen kunnen bestuderen. Ik heb een lijst aangelegd van alle titels zoals in de *Scivias* vermeld. Daarin staan heel markante: *De zieneres*, *De lichtende*, *Het heelal*, *De ziel en haar tent*, *Trouw in verzoeking*, *Uittocht van de ziel uit haar tent*, *Het engelenkoor*, *Moederschap uit de Geest en het water*, *Het mystieke lichaam*, *Levensvoedsel*, *Het wereldei*, *Uitgedoofde sterren*, *De raadstoren*, *Vijf goddelijke krachten in de raadstoren*, *De zuil van het woord*, *Gods ijver*, *De drievoudige muur*, *De toren van de Kerk*, *De dag van de grote openbaring*, *Het koor der zaligen*, ... De lijst laat verschillende interpretaties toe. Freud zou er een onderdrukte seksualiteit in herkennen. Onderdrukt? Welnee, u heeft uw ogen niet willen sluiten voor de seksuele energie. U schrijft over de vrouw, de man, het zaad en de voortplanting.

Voor de nuchtere mens zijn uw visioenen vrucht van een op hol geslagen fantasie, of erger, een psychose. Maar voor de gelovige draait het om de strijd die nodig is om Gods woord te leren verstaan. Uw leven met Christus zorgt ervoor dat de visioenen en beelden, zowel persoonlijk als algemeen, herkenbaar zijn. Ze zijn narratief en werken zoals we nu, in onze tijd, het stripverhaal, de film of de roman kennen. Toch vergen ze een intellectuele inspanning om de verschillende symbolische betekenislagen te kunnen begrijpen en om te vormen naar persoonlijke ervaringen. En dan betekenen uw miniatures ook nog eens, naast het esthetisch genot dat kleur en handschrift opwekken, een ethisch appel. Bij mij leggen ze onbewuste driften bloot. Ze vertellen ook hoe ik kan omgaan met de ongrijpbaarheid van beelden die het verlangen naar waarachtigheid en liefde voeden.

Misschien heeft onze tijd behoefte aan symbolische betekenisdragers om collectieve ervaringen te kunnen herkennen en verwerken. Of zullen we eerst op persoonlijke ervaringen focussen, ervaringen waarin een collectieve en

symbolische betekenis schuilgaat? Ach, denken blijft een verwarrende en paradoxale bezigheid. En daarom schilder ik beelden die het mogelijk maken om verborgen krachten aan te spreken – krachten die openbaren en bevrijden.

Mijn weg hierin is die van de kleuren. Ik meng ze, en in meerdere transparante lagen en handschriften breng ik ze aan. Hiervoor gebruik ik penselen van verschillende groottes. De verf breng ik onverdund en verdund aan, steeds reagerend op onderliggende lagen. Uiteindelijk ontstaat er een meer of minder verzadigd veld dat tegelijk een open ruimte wil zijn. Handschrift, materie en kleur geven de voortgang van de tijd weer. Het werk is de plaats waar de handelingen zich voltrekken. Het werk is het overblijfsel van de geleefde tijd. Het eert het broze en kwetsbare leven.

Het motief voor de cyclus die ik graag aan u opdraag, vond ik in uw brief aan Wibert van Gembloux:

Ich kenne weder mein Körper noch meine Seele.

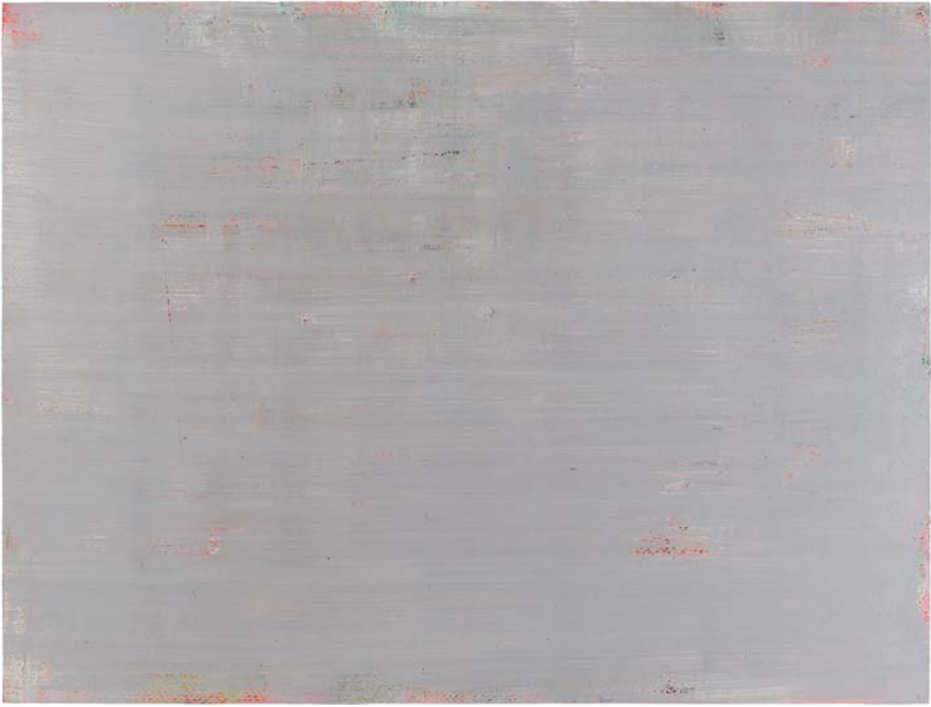
Het werden vier schilderijen. *Viriditas* of de groeikracht die in de wereld werd gestort en die gevoed wil worden. *De diepte van het water* dat stroomt en overal komt. *Het merg* waar het bloed geboren wordt. *Het geronnen bloed* – lijden en verlossing, wederopstanding en voortgang. Samen verbinden ze het binnen en het buiten.

Edele moeder Hildegard, ik ben blij dat ik u deze brief heb mogen schrijven. Ik weet dat er nog veel lessen te leren zijn. Ik zal niet rusten en mijn blik gericht houden op het mysterie van Christus. Zoals ik dat onlangs deed in de abdij van Westmalle, tijdens het lof. De uitstalling van het lichaam van Christus vervulde me met een opwekkende liefde. Liefde voor het leven, gevoed door het verlangen naar de dood, naar de bevrijding die ik ten volle zal proeven bij de overgang naar het eeuwig leven.

Ik dank u dat u bij me heeft willen zijn. Met nederig respect en in ontvangende verbondenheid, uw toegenegen dienaar

George

George Meertens (*1957) is beeldend kunstenaar. In 2011, bij zijn tentoonstelling in De Pont (Tilburg), verscheen het boek *Sublacus*, een retrospectieve. Meertens' werk is opgenomen in de collecties van Breda's Museum (Breda) en Museum van Bommel van Dam (Venlo) en wordt vertegenwoordigd door Studio van Dusseldorp (Tilburg). Meertens is lid van de cisterciënzergroep van de abdij van Westmalle.

Merg, olieverf op papier, 2013, 42 x 61 cm.

Geronnen bloed, olieverf op papier, 2013, 42 x 61 cm.